

7.4.2005

PPO-2004-R-9-53

Stora Enso Oyj
PL 309
00101 HELSINKI

Viite

Asia

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO PATENIEMEN SAHA-ALUEEN
KUNNOSTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTISELOSTUKSESTA

Stora Enso Oyj on toimittanut 9.12.2004 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselle ympäristölupamenettelystä annetun lain (YVA-lain) mukaisen arviointiselostuksen, joka koskee Pateniemen saha-alueen kunnostusta.

HANKETIEDOT JA YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELÄ

Hankkeen nimi

Pateniemen saha-alueen kunnostus

Hankkeesta vastaava

Hankkeesta vastaava on
Stora Enso Oyj
PL 309
00101 HELSINKI

Konsulttina toimii PSV-Maa ja Vesi Oy, PL 20, 90571 OULU

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarkoituksena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä samalla lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia.

Pateniemen saha-alueen kunnostushankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointia YVA-lain 4 §:n 1 momentin ja -asetuksen 6 §:n hankeluettelon kohdan 11 perusteella. Saha-alueen kunnostuksen yhteydessä käsitellään suuria määriä pilaantuneita maa-

aineksia, joista osa luokitellaan ongelmajätteeksi. Samoin suuren määrän jätteinä pidettävien maiden sijoittaminen kaatopaikalle edellyttää ympäristövaikutusten arviointia.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä ei tehdä hanketta koskevia päätöksiä, vaan siinä selvitetään ja arvioidaan hankkeen ympäristövaikutukset ja esitetään, miten haitallisia vaikutuksia voidaan estää. YVA-menettely alkaa, kun hankkeesta vastaava toimittaa arviointiohjelman yhteysviranomaisena toimivalle alueelliselle ympäristökeskukselle. Arviointiohjelma on hankkeesta vastaavan suunnitelma siitä, miten arviointi tullaan suorittamaan. Yhteysviranomaisen antamassa lausunnossa esitetään, miltä osin arviointiohjelmaa on mahdollisesti tarkistettava.

Hankkeesta vastaava arvioi hankkeen ympäristövaikutukset arviointiohjelman ja siitä saamansa yhteysviranomaisen lausunnon pohjalta sekä kokoaa arvioinnin tulokset arviointiselostukseen. Yhteysviranomaisen antaa lausuntonsa arviointiselostuksesta ja sen riittävydestä.

YVA-menettely päättyy, kun yhteysviranomaisen toimittaa lausuntonsa ja muiden kannanotot hankkeesta vastaavalle.

Hankkeen edellyttämät luvat ja päätökset

Saha-alueella tehtäville kunnostustöille on haettava ympäristölupa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselta. Hankkeen ympäristölupahakemusasiakirjoihin tulee liittää arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto.

Hanke ja sen vaihtoehdot

Pateniemen entinen saha-alue sijaitsee Oulun kaupungin pohjoisosassa, noin 9,5 km päässä keskustasta, Perämeren rannalla. Stora Enso Oyj:n omistama saha-alue on noin 70 ha laajuinen, laajimmillaan toimintaa on ollut noin 80 ha laajuisella alueella. Saha on toiminut alueella 1800-luvun lopulta vuoteen 1990. Toiminnan aikana sahalla on käytetty Ky-5 valmistetta sahatavaran sinistymisen estoon sekä painekyllästyksessä K33-kyllästysainetta. Toiminnan seurauksena saha-alueen maaperä on pilaantunut. Lisäksi alueella on laajoja täyttökerroksia, joihin on käytetty pilaantunutta maa-ainesta, purua ja parkkia. Sahan pohjoisosassa olevalle teollisuuskaatopaikalle on sijoitettu aikaisemmin toteutettujen kunnostusten maa-aineksia. Kaatopaikkaa ei ole vielä kunnostettu asianmukaisesti. Tällä hetkellä saha-alueella ei ole toimintaa, lähiseudun asukkaat käyttävät sitä mm. ulkoiluun ja maastoajoon.

Stora Enso Oyj:n tavoitteena on kunnostaa saha-alue asuin- tai virkistyskäyttöön soveltuvaksi siten, ettei alueesta aiheudu ympäristö- eikä terveysriskiä. Kunnostustoimina alueella tehdään pilaantuneiden maiden massanvaihto sekä maiden asianmukainen sijoittaminen ja käsittely, ranta-alueiden siistimistöitä ja teollisuuskaatopaikan asianmukainen sulkeminen tai sen poistaminen.

Nollavaihtoehto VE-0

Nollavaihtoehtossa sahan vanha teollisuuskaatopaikka suljetaan asianmukaisesti, mutta muuten saha-alue jätetään nykyiseen tilaansa ja se aidataan.

Ensimmäinen vaihtoehto VE-1

Kunnostusvaihtoehtossa VE-1 saha-alue kunnostetaan virkistyskäytön mahdollistamaan raja-arvotasoon, pilaantuneet maat sijoitetaan alueella olevalle kaatopaikalle ja kaatopaikka suljetaan asianmukaisesti. Rannat siistitään.

Toinen vaihtoehto VE-2

Kunnostusvaihtoehdossa VE-2 saha-alue kunnostetaan asuinkäytön mahdollistavaan ohjearvotasoon, pilaantuneet maat sijoitetaan alueella olevalle kaatopaikalle ja kaatopaikka suljetaan asianmukaisesti. Rannat siistitään.

Kolmas vaihtoehto VE-3

Vaihtoehdossa VE-3 saha-alue saha-alue kunnostetaan asuinkäytön mahdollistavaan ohjearvotasoon. Rannat siistitään. Kaikki pilaantuneet maat, myös kaatopaikka, kuljetetaan muualle luvanvaraiseen sijoituspaikkaan.

Arviointimenettelyn yhdistäminen muiden lakien mukaisiin menettelyihin

Arviointimenettelyä ei ole yhdistetty muiden lakien mukaisiin menettelyihin.

ARVIOINTISELOSTUKSESTA TIEDOTTAMINEN JA KUULEMINEN

Arviointiselostuksen vireilläolosta on kuulutettu YVA-lain ja -asetuksen mukaisesti Oulun kaupungin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen ilmoitustauluilla 20.12.2004 – 11.2.2005 välisenä aikana ja siitä on pyydetty lausunnot Oulun kaupungilta, Kiimingin ja Haukiputaan kunnilta, Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosastolta, Pohjois-Pohjanmaan liitolta sekä Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry:ltä. Arviointiohjelma on ollut nähtävillä kuulutuksen ajan Oulun seudun ympäristövirastossa ja Pateniemen kirjastossa sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus kuulutti arviointiohjelman nähtävillä olosta sanomalehti Kalevassa 19.12.2004.

YVA-menettelyä seuraamaan ja ohjaamaan perustettiin ohjausryhmä, jonka tarkoituksena oli edistää tiedonkulkua hankkeesta vastaavan, viranomaisten ja muiden hankkeen sidosryhmien välillä. Ohjausryhmään kuuluivat hankkeesta vastaavan, yhteysviranomaisen, Oulun kaupungin ympäristöviraston, teknisen keskuksen asuin- ja kiinteistöpalveluiden, asemakaavoituksen sekä katu- ja viherpalveluiden, Oulun lääninhallituksen, Oulun yliopiston sosiologian laitoksen, Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin, Pateniemen pienkiinteistöyhdistyksen ja venneilijöiden sekä YVA-konsultin edustajat. Seurantaryhmä on kokoonnut arviointiselostuksen laadintavaiheessa kerran.

Hankkeesta ja YVA-menettelystä laadittu esite jaettiin jokaiseen talouteen saha-alueen läheisyydessä.

Arviointiselostus esiteltiin yleisötilaisuudessa Pateniemen Honkapirtillä 18.1.2005. Tilaisuudessa oli läsnä 44 kuulijaa.

YHTEENVETO ESITETYISTÄ LAUSUNNOISTA JA MIELIPITEISTÄ

Lausuntoja ja kannanottoja toimitettiin yhteysviranomaiselle yhteensä kahdeksan kappaletta. Näiden lisäksi jätettiin yleisötilaisuudessa yksi palautelomake. Lausunnoissa ja kannanotoissa tuotiin erityisesti esille seuraavia asioita.

Oulun seudun ympäristölautakunta toteaa, että arviointiselostuksessa on käsitelty ympäristövaikutusten arviointimenettelyasetuksessa määrättyt asiat. Vaihtoehdossa 0 kunnostetaan kaatopaikka, eikä itse saha-alueelle tehdä mitään. Tässä tapauksessa saha-alue joudutaan eristämään muusta yhdyskuntarakenteesta, mikä ei käytännössä liene mahdollista. Si-

ten vaihtoehto ei ole realistinen. Jatkosuunnittelun pohjana voidaan käyttää vaihtoehtoja 1 – 3 tai niiden yhdistelmää.

Kiimingin kunta toteaa lausunnossaan, että Kiimingin kunta suhtautuu kielteisesti Pateniemen saha-alueen pilaantuneiden maa-ainesten sijoittamiseen Välimaan kaatopaikalle.

Pohjois-Pohjanmaan liitto toteaa, että Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava on edelleen vahvistamatta. Pateniemeen liittyvistä taajamatoimintojen alueen sekä viheryhteystarpeen merkinnöistä ei ole valitettu, joten niiden voidaan olettaa tulevan vahvistetuiksi. Kaavan viheryhteystarve on merkitykseltään maakunnallinen, Perämeren rannikon suuntainen yhteys.

Pohjois-Pohjanmaan liiton mukaan laadittu arviointiselostus eri vaihtoehtoihin antaa edellytykset hanketta koskevalle päätöksenteolle. Arviointiselostuksessa on tärkeäksi vaikutukseksi todettu maanrakennustöiden liikenne. Liikenteen määrä ja vaikutusalue riippuvat vaihtoehdosta. Vaihtoehdossa 3 liikenne ja massojen käsittely laajenevat Pateniemen ulkopuolelle; kuljetusten määrä olisi 20 – 40 ajoneuvoa tunnissa, ja jos kohteena olisi Kiimingin Välimaa, kuljetusurakka kestäisi 1-2 vuotta.

Hankkeen vaikutusalue vaihtelee siis paikallisesta ylikunnalliseen vaihtoehdosta riippuen. Koska Pateniemen ulkopuoliset vaikutukset ovat etupäässä haitallisia, tulisi niiden lievittämiseen ja hyväksyttävyyteen kiinnittää erityistä huomiota, jos päädyttäisiin vaihtoehtoon 3. Pateniemessä syntyvät vaikutukset ovat arviointiselostuksen mukaan ongelmattomia, koska hyödyt ja haitat kohdentuvat suurelta osin samoihin ryhmiin.

Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveystoimi toteaa lausunnossaan, että ihmisiin kohdistuvat vaikutukset on arvioitu ohjelman mukaisesti ja kattavasti. Esimerkiksi pilaantuneen maan osalta terveysriskien arvioinnissa pääpaino on nimenomaan altistusreiteissä ja altistuksen kestossa, mikä tässä arviointiselostuksessa on huomioitu. Arviointiselostuksessa olisi tullut tarkemmin esittää liikenteen aiheuttaman pölymäärän arvioimisessa käytetty malli.

Tehtyjen selvitysten perusteella entisellä saha-alueella on jo nykyisellään ulkoilu- ja virkistyskäyttöarvoa, joten virkistyskäytön mahdollistaminen aluetta kunnostamalla on selkeästi kannatettava vaihtoehto. Läninhallitus katsoo, että terveysriskien näkökulmasta vaihtoehtojilla 1 ja 2 saavutetaan hyvä taso, kun suora kontakti pilaantuneeseen maahan estetään puhtailla pintamailla ja alueen käyttöä rajoitetaan tarpeellisessa määrin. Vaihtoehto 3 toisi lähinnä alueen maakäytölle enemmän uusia mahdollisuuksia. Vaihtoehdon 3 toteuttamisella massiiviset maasiirrot aiheuttaisivat myös välillisiä vaikutuksia muualle eli lähinnä massojen käsittelyä ja loppusijoitusta. Kansanterveyslaitos on todennut lausunnossaan 5.10.2004, että vaihtoehdon 3 ympäristöterveyshaitat saattavat olla suuremmat kuin vaihtoehdon 2.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry toteaa, että alueen teollinen käyttö on historiaa, joten yhteinen intressi on kunnostaa alue niin, että se on turvallinen ja terveellinen ympäristö uuteen käyttöön. Saha-alue on kunnostettu viime vuosina jonkin verran. Kattava kunnostushanke on kuitenkin tervetullut, sillä pala palalta kunnostamisen sijaan on parempi esittää työ lyhyeen jaksoon ja päättää se tehokkaaseen jälkien siistimiseen.

Tavoitteen saavuttamiseksi vaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu monipuolista valikoimaa vaihtoehtoja, jotka eivät niinkään eroa toisistaan keinoiltaan kuin siirreltäviltä massamääriltään. Vaihtoehdoissa VE-0, VE-1 ja VE-2 pilaantuneet maamassat jäävät alueelle ja vaihtoehdossa VE-3 ne kuljetetaan kokonaisuudessaan muualla käsiteltäviksi ja loppusijoitettaviksi.

Vaihtoehtojen vertailu

Oulun yleiskaavassa 2020 Pateniemen saha-alueen eteläosa on merkitty tiiviiksi pientalo-valtaiseksi asuinalueeksi, jolle on asetettu terveyshaitan poistamistarve. Pohjoisosa on kaa-vassa virkistysaluetta, jolla alueen aiempi käyttö rajoittaa toimintoja. Asuinkäyttöön mer-kitty alue on varsinaista saastunutta saha-aluetta ja virkistyskäyttöön varatulla alueella si-jaitsee sekä nykyinen että mahdollinen tuleva saastuneiden maiden kaatopaikka tai läjitys-alue. Kaavavaraukset eivät perustu selvityksiin, joten kenties varausta tehtäessä ja kaavaa hyväksyttäessä on oletettu alue puhdistettavaksi ainakin osittain kuljettamalla saastunut maa-aines muualle puhdistettavaksi ja loppusijoitettavaksi. Kun kunnostusta ja sen vaihto-ehdoja selvitetään vasta jälkikäteen, maankäyttöratkaisujen on oltava aidosti vielä auki. Ar-vioinnin tulosten tulee vaikuttaa päätöksenteossa ohjaavasti yleiskaavan sijaan.

Epätyydyttävien vaihtoehto on VE-0, sillä se ei tarjoa keinoja kummankaan tavoitteen to-teuttamiseksi, ei ympäristönsuojelutason parantamiseen eikä alueen käytön kehittämiseen. Ainoastaan kaatopaikan osalta tila kohenisi nykyisestä, mutta muutoin asia jäisi edelleen pöydälle ja itse sahan alue käyttökieltoon. Alueen sulkeminen saastuneen maan hautaus-maaksi olisi käytännössä edelleen ympäristö- ja terveysriski. Selostuksen päätelmä, että pi-laantuneesta maasta ei aiheutuisi merkittävää terveysriskiä, koska alueella kulkeminen es-tettäisiin, on teoreettinen. Lisäksi se syrjäyttää sen tosiasian, että alueen maaperässä oleva dioksiini liikkuu ravintoketjussa. Siitä on viitteitä myyristä otetuissa näytteissä. Vaikka alueelta ei hankittaisikaan saalista ihmisravinnoksi, ei ole kestävää ympäristönsuojelua li-sätä tietien esimerkiksi petolintujen dioksiini- ja raskasmetallipitoisuuksia ja mahdollisesti heikentää niiden paikalliskantojen uusiutumista. Sen sijaan muut vaihtoehdot VE-1, VE-2 ja Ve-3 ovat toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja, mutta ehkä VE-1 ja VE-2 realistisempia ja varmasti vähemmän kuormittavia kuin VE-3.

Selostuksessa on tarkasteltu myös kunnostuksen ekotehokkuutta. Vaihtoehtojen ekotehok-kuuden vertailu on tehty kahden vaihtoehdon välillä VE-2 ja VE-3, Mittarina on toiminut kuljetustarve ja siitä aiheutuvat päästöt. Vaihtoehto VE-3 on päästöiltään lähes nelinkertai-nen vaihtoehtoon VE-2 verrattuna, mutta vaihtoehtojen kunnostuksesta saatavien hyötyjen on arvioitu olevan lähes samoja. Ekotehokkuutta ei ole tarkasteltu kovin laajasti, mutta vä-hänkin on mielenkiintoinen lisä aineistoon. Ekotehokkuuden mittaamisen soisi yleistyvän. Mittarin käyttöä voisi edelleen laajentaa puhdistuksen ekotehokkuuden mittaamisesta maankäyttövaihtoehtojen ekotehokkuuden laskemiseen. Pateniemen saha-alueen asumis-käyttöön muuttamisen ekologinen hinta olisi tervetullut lisätieto päätöksentekoa varten.

Suositus

Yleiskaava 2020 johdattelee tulosten analysointia ja johtopäätösten tekoa, vaikka hanke-vastaava onkin halunnut karistaa kaavan vaateet YVAn yltä ja keskittyä siinä riittävän ja kustannustehokkaan puhdistusvaihtoehdon selvittämiseen. Vaihtoehtojen vaikutusta yh-dyskuntarakenteeseen on kuitenkin tulkittu kaavan viitoittamassa hengessä: "Vaihtoehdois-sa VE-2 ja VE-3 alueen maankäyttöä voitaisiin kehittää tulevaisuuden tarpeita vastaavasti." Siitä seuraa, että vaihtoehto VE-1 valittaessa ei yhdyskuntarakenne merkittävästi muuttuisi nykytilanteeseen verrattuna. Tuloksen voi tulkita perustellusti toisin. Nykytilassaan alue on periaatteessa suljettu eli poissa käytöstä kokonaan ja siitäkin huolimatta ympäristöterveys-riski. Yhdyskuntarakenteelle merenranta-alueen ottaminen aktiiviseen käyttöön, vaikka-kaan ei asumiseen, on merkittävä yhdyskuntarakenteellinen parannus. Se voi olla jopa pa-rempi kuin yleiskaavassa hahmotettu tuleva kehitys, sillä siinähan virkistykseen jäisi ran-taviivan lisäksi lähinnä vain "kaatopaikkakumpu".

Luonnonsuojelupiiri pitää vaihtoehtoja VE-1 ja VE-2 varteenotettavimpina. VE-0 ei ole ratkaisu lainkaan ja VE-3 on todennäköisesti kokonaistaloudellisesti liian raskas menettely alueen puhdistamiseksi. Lisäksi selostuksen mukaan vaihtoehdossa VE-3 maaperä ei edes

täysin puhdistuisi kattavista maansiirroista huolimatta. Siihen jäisi vielä SAMASE-ohjearvotason alittavia pitoisuuksia, kuten selostus toteaa. VE-3 olisi siten paitsi tietyiltä päästöiltään pahin, myös hyötysuhteeltaan heikoin verrattuna vaihtoehtoihin VE-1 ja VE-2. On myös otettava huomioon tarkastelun ulkopuolelle jäävät vaikutukset maa-ainesten uuden sijoituspaikan ympäristöön ja yhdyskuntaan. Uudella sijoituspaikkakunnalla on kenties vaikea hyväksyä voimakkaasti pilaantuneiden maiden siirtämistä tulevan asutuksen tieltä olemassaolevan asutuksen piiriin -varsinkin, kun selostuksen mukaan "vaihtoehtoisissa VE-0, VE-1 ja VE-2 alueelle jäävä kaatopaikka ei aiheuta terveysriskiä alueella ulkoileville ihmisille, koska altistumisreittiä ei ole olemassa." Samaan aikaan tarkastelussa olevan Välimaan pilaantuneiden maiden kaatopaikan vaikutusten arvioinnista on tiedossa, että Välimaan voimakkaasti saastuneita maita käsiteltäisiin useammalla menetelmällä, joista josain määrin syntyisi ympäristöön leviävää päästökuormaa sekä riski häiriötilanteista. Lisäksi tulisivat kuljetusten aikaiset riskit ja kuormitus. Myös kansanterveyslaitoksen asiantuntijalausunnossa todetaan, että vaihtoehdon VE-3 mukaiset puhdistustoimet voivat aiheuttaa suurempia ympäristöterveyshaittoja kuin vaihtoehdon VE-2 mukaan toimittaessa.

Pateniemen saha-alueen tulevaa käyttöä saattaa olla kestäväntä kehittää ulkoilu- ja viristyskäytön varaan, vaikka puhdistusvaihtoehtoksi valittaisiin VE-2. Saha-aluetta ei ehkä pystytä puhdistamaan asuinkäyttöön soveltuvaksi mielikuvatasolla uskottavasti tai ympäristöterveysvaatimukset pitkälläkin tähtäimellä toteuttavasti. Asumisen levitessä ja tiivistyessä joka tapauksessa saha-alueen ympäristössä ulkoilulle ja virkistykselle tarvitaan tilaa. Saha-alue voi sopia myös monenlaisen harrastustoiminnan sijoituspaikaksi.

Mutta olipa valittava vaihtoehto mikä tahansa, ympäristövaikutukset ovat suuressa määrin kiinni toteutuksen laadusta. Työvaiheiden huolellisella suunnittelulla ja tiiviillä toteutuksella voidaan vähentää merkittävästi kunnostuksen aikaisia ympäristövaikutuksia. Esi-merkkinä mainittakoon vaikutukset rannan läheiseen merialueen tilaan. Pateniemen saha-alue on rantatontti. Se on alueen mielenkiinnon pääsyy. Vaikutukset rantaan ja rannan läheiseen vesivyöhykkeeseen ovat olennaisia: on tarpeen estää pölyn leviäminen yhtälailla merelle kuin asutuksen suuntaan, rantaeroosio, pintamaiden valuminen tai huuhtoutuminen veteen jne. Erityisen merkityksellinen on kasvillisuuden palautumisnopeus. Se ei ole vain monimuotoisuus- tai maisemakysymys. Nopea kasvittuminen estää eroosiota ja pölyämistä.

Luonnonsuojelupiiri kiinnitti myös arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa huomiota työvaiheiden kestoon ja siitä johtuviin ympäristövaikutuksiin ja esitti, että selostuksessa tulee käsitellä eri vaihtoehtojen tarvitsemaa työskentelyaikaa tai aikaa, minkä toivotun tilan vakiintuminen vaatii. Selostuksessa on arvioitu eri vaihtoehtoilte teoreettinen maansiirtojen tarvitsema minimityöskentelyaika. Selostuksessa mainitaan kuitenkin muun muassa, että kaivantojen täyttötyöt kestäisivät todennäköisesti vuosia, jos täyttöihin käytettäisiin pääosin kaupungin ylijäämämaita. Ylijäämämaiden käyttö on ekotehokasta, mutta huomiota tulee kiinnittää myös saha-alueen tilan vakiintumisen aikatauluun. Se on osa suunnitelmia haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi ja riskien hallitsemiseksi.

Päätöksentekoa vaihtoehtojen välillä voisi helpottaa ekotehokkuusvertailun tekeminen seuraavaksi vaihtoehtoista VE-1 ja VE-2. Vertailun mittareina tulisi olla muitakin tekijöitä kuin vain maansiirtokuljetusten aiheuttamat hiilidioksidipäästöt.

Pateniemen suuralueen yhteistyöryhmä esittää yhteisenä mielipiteenään, että saha-alue puhdistettaisiin perusteellisesti, jonka jälkeen se kunnostettaisiin asuin- ja virkistyskäyttöön, niin että vastuu säilyy alueen omistajilla. Myös Oulun kaupungin kaavoitusvastuuta halutaan korostaa, jotta alue saadaan yhteiseen käyttöön.

Saha-alue olisi erinomainen ulkoilu- ja virkistyskäyttöön ja tässä voisi hyödyntää myös merenranta sijainnin parhaiten. Alueelle olisi mahdollista saada kunnostuksen jälkeen mm. syvävenesatama, hiihtolatuja ja ulkoilureittejä. Koska saha-alue on laaja ja tonttimaasta on kaupungissa pulaa, voisi osan pinta-alasta kaavoittaa myös asuinalueeksi.

Mielipiteenesittäjä A toteaa mielipiteessään useita seikkoja, johon arviointi ota selvää kantaa. Esimerkiksi selostuksessa ei tarkastella, miten alueen ennallistaminen turvataan tilanteessa, jossa maanomistajalla ei ole siihen taloudellista mahdollisuutta tai se on haluton kunnostuksen toteuttamiseen. Selostuksessa ei huomioida SAMASE epävirallisten ohjeiden mahdollista muuttumista. Alueella olevien jätteiden (rimat, parkki, puru) hyötykäyttöä ei tarkastella, eikä aluetta 7 ole tutkittu riittävästi.

Mielipiteen esittäjän mielestä alueen pohja- ja meriveden virtauksia ei ole esitetty, vaikka lähialueella sijaitsee suojeltavia kohteita. Samoin hän on epätietoinen alueen pohjaveden soveltuvuudesta puutarhan kasteluun. Selostuksessa ei ole esitetty suojeltavien ja uhanalaisten kasvien eikä piennisäkkäiden elinympäristön turvaamista, ei myöskään kaatopaikan pohjarakenteita, vaikka nykyäänkin kyseisellä alueella on sijoitettuna eloperäistä ainesta pohjavesipinnan alapuolelle. Samoin mahdollisen läjitysalueen vaikutukset merivedeen ei löydy selostuksesta. Kaivualueen täyttökohdassa ei ole esitetty turvallisuuden kannalta tarpeellisia luiskakaltevuuksia. Arviointiselostuksessa ei kerrota, mitä saha-alueen pohjoispuolelle upotetuille proomuille tehdään.

Mielipiteen esittäjä tiedustelee, onko kuljetuksissa huomioitu menopaluu kuljetuksen mahdollisuus. Merikuljetuksen mahdollisuutta ei ole huomioitu lainkaan. Arviointiselostuksesta puuttuu mahdollisen kaatopaikkamäen näkyminen lähialueille ja sen maisemalliset merkitykset.

Mielipiteenesittäjän B seitsemän sivua pitkistä mielipiteistä esitetään yhteenvedona seuraavaa. Hän toteaa, ettei Pateniemen YVA-selostuksessa ole otettu kantaa POPS asetuksen, noudattamiseen. Asetus on astunut voimaan 30.4.2004 ja sen piiriin kuuluvat alueella esiintyvät dioksiinit ja furaanit. Arviointiselostuksesta on puuttuu vertailu vaihtoehtoihin pilaantuneiden maiden kunnostusmenetelmiin. Samoin tyydytään pilaantuneiden maiden Pateniemeen sijoitettaessa vain peittämään ne ilman mitään muuta käsittelyä.

Mielipiteen esittäjän mukaan sekä kastelualtaan pohjalle kertyneen sakan että pylväskyllästyksen jätearseenin määrä on ollut kymmeniä tonneja ja ne on sijoitettu sahan alueelle jonkin (kaatopaikka) tietty aika. Kun sahalle tuli kuorikattila, siinä poltettiin kastelualtaan kertynyt sakka, jota tuotiin poltettavaksi myös Hyrynsalmen sahalla. Selostuksesta ei käy ilmi, onko poltto ollut asianmukaista dioksiinien ja muiden osalta ja mihin asti päästöt ovat levinneet. Myöskään poltossa syntynyttä tuhkaa ei ole käsitelty selostuksessa.

Selostus ei ota kantaa kustannuksiin, mitä kukin vaihtoehto maksaa, kuka maksaa ja kuka saa hyödyn.

Referenssiä vastaavankokoisesta 10**6 siirrosta ja käsittelystä ei Suomessa ole. Selostuksesta puuttuvat suuruuteen liittyvät riskit, analyysi ja vertailu tehtyihin hankkeisiin.

Selostus on turhan pitkä ja siitä suurin osa on samojen asioiden toistoa. Kun toisto jätettäisiin pois ja viitattaisiin jo kirjoitettuun, saisi raportista paremmin luettavan ja ymmärrettävän.

Paras vaihtoehto mielipiteen esittäjän mielestä on VE-0. Pateniemen saha-alue tulee jättää muistomeriksi ihmisen lyhytnäköisyydestä, tyhmyydestä ja ahneudesta. Rakennusmaaksi

tavoiteltu 70 hehtaaria löytyy Oulun keskustasta 9.5 kilometrin säteeltä ja lähempääkin monikymmenkertaisena ilman maaperäriskejä.

Mielipiteenesittäjä C kannattaa vaihtoehtoa 1, joka käsittää alueen maisemoinnin ja parkkikasan peittämisen, rannan puhdistamisen ja lasten uimarannan rakentamisen. Koska nykyinen satama on liian pieni ja matala, alueelle tulisi rakentaa uusi venesatama Kiusalan-niemeen. Merellä olevat proomut tulee maisemoida, jolloin niistä saisi hyvät aallonmurtajat satamalle.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Hankekuvaus

Arviointiselostuksessa ovat asetuksen mukaiset tiedot hankkeesta. Selostuksessa todetaan, ettei toteutettavaksi valittava kunnostusvaihtoehto ole välttämättä suoraan mikään ympäristövaikutusten arvioinnissa tarkasteltavista vaihtoehdoista, vaan se voi olla niiden välimuoto.

Yhteysviranomainen on katsonut, että Pateniemen saha-alueen kunnostuksen ympäristövaikutusten arviointi voidaan toteuttaa käytössä olevien, ohjeellisten pilaantuneiden maiden raja- ja ohjearvojen avulla. Arviointiselostuksessa ei ole edellytetty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 850/2004 pysyvistä orgaanisista yhdisteistä tarkastelua, koska asetuksessa vasta aikataulutetaan raja-arvopitoisuuksien määrittäminen. Samoin perustein ei ole edellytetty tarkastelua valmisteilla olevasta valtioneuvoston asetuksesta, joka koskee maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistamistarpeen arviointia, eikä myöskään tarkastelua valmisteilla olevasta valtioneuvoston kaatopaikoista annetun päätöksen muutoksesta, jossa määritetään EU:n kaatopaikkakriteereistä.

Vaihtoehtojen käsittely

Saha-alueen kunnostusperiaatteeksi hankkeesta vastaava oli valinnut pilaantuneiden maa-ainesten poiston ja niiden korvaamisen puhtailla maa-aineksilla. Yhteysviranomainen hyväksyi esitetyn kunnostusmenetelmän, myöskään arviointiohjelmasta annetuissa lausunnoissa tai mielipiteissä ei esitetty muiden kunnostusmenetelmien tarkastelutarvetta. Tarkasteltavat vaihtoehdot muodostuvat saha-alueen kunnostusasteesta ja poistettavien maa-ainesten määrästä ja niiden käsittelystä. Arviointiselostuksessa vaihtoehdot on käsitelty arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon mukaisesti.

Tämän hetkisen ympäristölainsäädännön mukaan pilaantuneiden maiden sijoittaminen asianmukaisesti kunnostettavalle ja asianomaiset luvat omaavalle kaatopaikalle ilman puhdistustoimenpiteitä on mahdollista. Hanketta koskevassa ympäristölupakäsittelyssä lupapäätös tehdään tällöin voimassa olevan ympäristönsuojelulainsäädännön mukaan.

Vaikutusten selvittäminen ja merkittävyyden arviointi

Arviointiselostusta laadittaessa on otettu huomioon yhteysviranomaisen lausunnossa edellytetyt lisäselvitykset.

Saha-alueen nykytila on esitetty aikaisemmin tehtyjen seurantojen sekä maasto- ja kunnostustoimien yhteydessä tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella. Nykytilakatsausta ja vaikutusten arviointia varten on tehty lisäselvityksiä kaatopaikasta, kaatopaikan jätetäytön pilaantuneisuudesta ja ranta-alueiden tilasta. Teoreettisesti on tarkasteltu ilmastonmuutosta ja maankohoamista.

Ympäristövaikutusten arviointiin sisältyy tarkastelu hankkeen vaikutuksista maisemaan, maaperään, pinta- ja pohjaveteen, kasvillisuuteen, eläimiin ja luonnonarvoihin sekä vaikutukset ihmisiin ja yhteiskuntaan. Lisäksi on tarkasteltu liikenteen aiheuttamia päästöjä, melua ja pölyä sekä ympäristövahinkoriskejä. Kaikkia vaikutuksia on tarkasteltu kunnostustyön aikana ja sen jälkeen. Painoarvoltaan merkittävämmiksi on katsottu kunnostuksen jälkeiset vaikutukset, koska niiden ajallinen kesto on selvästi kunnostusaikaa pidempi.

Jokaisesta vaihtoehdosta on esitetty kaikki vaikutukset ja niiden merkittävyydet. Tämä esitystapa aiheuttaa jonkin verran samojen asioiden toistoa, mutta se mahdollistaa jokaisen vaihtoehdon tarkastelemisen itsenäisenä kokonaisuutena.

Hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnissa on käytetty erilaisia aineistoja ja menetelmiä, joiden epävarmuustekijät on esitetty. Mallinnusohjelmia on käytetty mm. maisemavaikutusten, kaatopaikka-alueella syntyvien suotovesien määrän, pölymäärän, meluhaitan sekä kunnostustyönaikaisten moottoriperäisten ilmapäästöjen arviointiin. Terveysvaikutusten arvioimiseksi oli pyydetty lausunto Kansanterveyslaitokselta dioksiinien ja kloorifenolien sekä metallien terveysvaikutuksista. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin on toteuttanut Oulun yliopisto suorittamalla kohdennettuja haastatteluja sahan lähialueen asukkaiden ja sidosryhmien kanssa. Hankkeen mahdollisia ympäristövahinkoriskejä arvioitaessa otettiin huomioon globaali ilmastomuutos.

Vaihtoehtojen vertailu ja toteuttamiskelpoisuus

Hankkeen vaihtoehtojen vertailu on toteutettu vertaamalla niistä aiheutuvia muutoksia nykytilanteeseen. Vaikutusten merkittävyyttä arvioitiin muutoksen suuruuden, alueellisen laajuuden, kohteiden herkkyyden ja merkittävyyden sekä epävarmuuden perusteella. Vaikutusarviot on esitetty sanallisesti sekä yhteenvetona taulukossa. Selostuksessa on esitetty myös yhteenveto merkittävimmistä ympäristövaikutuksista.

Merkittävin kunnostuksenaikainen asumisviihtyvyyteen ja turvallisuuteen vaikuttava tekijä on maanrakennustöistä aiheutuva raskas liikenne. Mitä puhtaammaksi alue halutaan kunnostaa, sitä suurempi on syntyvä liikennemäärä. Kunnostustyön aikaiset vaikutukset ovat kuitenkin väliaikaisia, eivätkä ne siten vaikuta elinoloihin ja viihtyvyyteen pitkällä aikavälillä. Lähiympäristön asukkaille merkittäväntä on saha-alueen ulkopuolisen liikenteen määrä ja sen kesto.

Merkittävimpiä pitkäaikaisia vaikutuksia ovat kaikissa vaihtoehdoissa maankäytön muuttumisesta aiheutuvat yhteiskunnalliset ja sosiaaliset vaikutukset. Merkittävimmät kielteiset vaikutukset lähialueen asukkaiden asumisviihtyvyyteen ovat nollavaihtoehdolla, jossa koko saha-alue kaatopaikka-alueutta lukuun ottamatta suljettaisiin ja maankäytön kehitys kaavoituksen avulla estyisi. Missään vaihtoehdossa ei aiheudu terveysriskiä ihmisille, mutta nollavaihtoehdossa maaperän dioksiini aiheuttaa todennäköisimmin altistumista alueen eläimille.

Hankkeen vaihtoehdot on valittu siten, että ne ovat teknisesti toteuttamiskelpoisia.

Haitallisten vaikutusten ehkäiseminen

Hankkeen haitallisimmat vaikutukset on tunnistettu ja niiden ehkäiseminen on esitetty yleisellä tasolla. Tarkasteltavia vaikutuksia olivat melu- ja pölyvaikutukset, liikenteen vaikutukset, ihmisiin ja yhteiskuntaan kohdistuvat vaikutukset sekä kaatopaikan suojarakenteet.

Seuranta

Arviointiselostuksessa on esitetty kunnostustyönaikaisen ja kunnostuksen jälkeisen seurannan sisältö pääpiirteittäin. Se täyttää YVA-asetuksen vaatimuksen seurantaohjelmasta.

Osallistuminen

Arviointiohjelman esittelytilaisuudessa oli lähes 70 osanottajaa ja ohjelmaan saatiin kansalaispalautteena 10 kirjeitse tai sähköpostilla toimitettua kannanottoa ja 8 kannanottoa yleisötilaisuuden palautelomakkeilla. Arviointiselostuksen esittelytilaisuudessa oli 44 osanottajaa ja kansalaispalautetta tuli kolme sähköpostilla ja yksi yleisötilaisuuden palautuslomake. Kansalaispalautteissa otettiin kantaa kunnostusvaihtoehtoihin jo ohjelmavaiheessa ja ne on referoitu yhteisviranomaisen YVA-ohjelmalausunnossa.

Raportointi

Arviointiselostus on laadittu asiantuntemuksella, se on rakenteeltaan selkeä ja johdonmukainen. Erityistä asiantuntemusta edellyttävien vaikutusten, kuten terveys- ja sosiaalisten vaikutusten arviointiin oli pyydetty lausunto Kansanterveyslaitokselta ja teetetty erilliselvytys Oulun yliopistolla. Lausunto ja selvitys on esitetty arviointiselostuksen liitteinä. Selostuksessa on käytetty kartta- ja taulukkoesityksiä selventämään sanallista kerrontaa.

Arviointiselostuksesta laadittu tiivistelmä antaa kokonaiskäsityksen hankkeesta, vaihtoehtoista, arvioinnissa käytetyistä aineistoista, ympäristövaikutuksista sekä vaihtoehtojen vertailusta. Tiivistelmä täyttää YVA 12 §:n tarkoittaman yleistajuisen ja havainnollisen yhteenvedon vaatimukset.

Yhteenveto ja arviointiselostuksen riittävyys

Pateniemen saha-alueen kunnostuksen YVA-prosessin aikana aktiivinen tiedottaminen ja vuorovaikutus alueen asukkaiden ja hankkeesta vastaavan tahon välillä on toteutettu ansiokkaasti. Tästä on annettu myönteistä palautetta myös kansalaismielipiteissä.

Ympäristövaikutusten arviointiselostus on tehty ammattitaidolla ja se on riittävä. Selostuksessa on esitetty YVA-asetuksen 11 ja 12 §:ssä edellyttämät asiat. Arviointiselostus antaa edellytykset hanketta koskevalle päätöksenteolle.

Hankkeesta vastaava voi jatkaa Pateniemen saha-alueen kunnostuksen suunnittelua ja ympäristölupahakemuksen valmistelua. Kunnostusta suunniteltaessa ja toteutettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota kunnostustyön toteutuksen laatuun, työvaiheiden huolelliseen suunnitteluun sekä eri työvaiheiden ja kokonaistoteutuksen keston. Ympäristölupahakemukseen tulee liittää selkeät suunnitelmat siitä, kuinka toiminta järjestetään poikkeuksellisissa sääoloissa, esimerkiksi kovalla sateella ja tuulella siten, ettei siitä aiheudu haittaa ympäristölle. Samoin tulee esittää yksityiskohtaisesti, miten vahinkotilanteisiin ja onnettomuuksiin varaudutaan.

LAUSUNNOSTA TIEDOTTAMINEN

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus lähettää yhteysviranomaisen lausunnon sekä kopiot arviointiselostuksesta annetuista lausunnoista ja kannanotoista hankkeesta vastaavalle. Alkuperäiset lausunnot ja kannanotot säilytetään ja arkistoidaan Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa. Yhteysviranomaisen lausunto lähetetään tiedoksi lausunnonantajille ja mielipiteen esittäjille.

Lausunto on nähtävillä kuukauden ajan 13.4.2005 alkaen Oulun seudun ympäristövirastossa, Pateniemen kirjastossa sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa. Se löytyy myös ympäristökeskuksen internetsivuilta osoitteesta: www.ymparisto.fi/ppo > Ympäristönsuojelu > Ympäristövaikutusten arviointi > Päättäneet YVA-hankkeet > ”Pateniemen saha-alueen kunnostus, Oulu”.

Ympäristökeskuksen johtaja

Mauno Rönkkömäki

Vanhempi insinööri

Anna Marttila

Suoritemaksu 6 720 euroa

Tiedoksi

- Ympäristöministeriö
- Suomen ympäristökeskus
- Oulun kaupunki
- Kiimingin kunta
- Oulun kaupungin ilmoitustaulun hoitaja
- Oulun seudun ympäristövirasto
- Pateniemen kirjasto
- Pohjois-Pohjanmaan liitto
- Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto
- Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry
- Pateniemen suuralueen yhteistyöryhmä
- Mielipiteenesittäjät (sähköpostitse tai kirjeitse)

Maksun määräytyminen ja maksua koskeva muutoksenhaku

Maksu määräytyy ympäristöministeriön asetuksessa (1237/2003) olevan alueellisen ympäristökeskuksen maksullisia suoritteita koskevan maksutaulukon mukaisesti

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että lausunnosta perittävän maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua ympäristökeskukselta kuuden kuukauden kuluessa tämän lausunnon antamispäivästä.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite, vaatimus maksun muuttamiseksi sekä oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän tai oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite. Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määräämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin oikaisuvaatimus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen postiosoite on PL 124, 90101 OULU ja käyntiosoite Isokatu 9, Oulu.